

Geleneksel Türk Dininin Tasavvuftaki İzleri

İnci Zehra GÖKDERE

GELENEKSEL TÜRK DİNİNİN TASAVVUFTAKİ İZLERİ

İnci Zehra GÖKDERE

DTA Yayıncılık

-14-

**Geleneksel Türk Dininin
Tasavvuftaki İzleri**
İnci Zehra GÖKDERE

Kapak ve Sayfa Tasarımı
Samet TORUN - Ahmet TUNÇDEMİR

ISBN: 978-625-94798-6-6

Sertifika No: 74919

1. Baskı: Temmuz 2024 - Bursa

Yayıncı

DTA Yayıncılık Bilişim Ltd. Şti.
Odunluk Mah. Akademi Cad. Zeno Business Center Sitesi
C ve D Blok No: 2C İç Kapı No: 28 Nilüfer/Bursa
Telefon: +90 507 227 1297
e-posta: bilgi@dtayayincilik.com.tr
web: www.dtayayincilik.com.tr

Copyright © Bu Eserin bütün hakları DTA Yayıncılık'a aittir.

Yayınevinin izni olmaksızın, kitabın tümünün veya bir kısmının elektronik, mekanik ya da fotokopi yoluyla basımı, yayımı, çoğaltımı ve dağıtımı yapılamaz.

GELENEKSEL TÜRK DİNİNİN TASAVVUFTAKİ İZLERİ

İnci Zehra GÖKDERE

Bursa 2024

İnci Zehra GÖKDERE

1994 yılında Gaziantep’te dünyaya geldi. 2015 yılında Gaziantep Üniversitesi Fen- Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümüne başladı. Aynı zamanda İlahiyat Fakültesinde de okuyarak 2019 yılında mezun oldu. Daha sonra Gaziantep Üniversitesi Dinler Tarihi alanında yüksek lisans yaptı. Halen Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesinde Dinler tarihi alanında doktora programına devam etmekte olup aynı zamanda Diyanet İşleri Başkanlığındaki görevini sürdürmektedir.

İÇİNDEKİLER

Kısaltmalar	7
Ön Söz	9

GİRİŞ

1. Araştırmanın Konusu ve Problemi.....	11
2. Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	12
3. Araştırmada Faydalanılan Kaynaklar	14
4. Araştırmada Kullanılan Kavramlar	16
5. Geleneksel Türk Dini ve İslam İlişkisi	20

BİRİNCİ BÖLÜM

GELENEKSEL TÜRK DİNİ VE

İSLAM TASAVVUFUNUN ÖZELLİKLERİ

1.1. Geleneksel Türk Dininin Özellikleri ve Tanrı İnancı	43
1.2. Geleneksel Türk Dininde Şaman veya Kam.....	51
1.3. Geleneksel Türk Dininde İyeler.....	58
1.4. Türklerin İslamiyet'i Kabul Etmesi.....	61
1.5. İslam Tasavvufunun Özellikleri.....	73
1.6. İslam Tasavvufunun Türklerdeki Konumu	77

İKİNCİ BÖLÜM

GELENEKSEL TÜRK DİNİ İLE İSLAM TASAVVUFUNUN

ETKİLEŞİMİNDE KÜLTÜRLERİN YERİ

2.1. Ecdat ve Evliya Kültü.....	107
2.2. Dağ ve Taş Kültü	116
2.3. Su Kültü	127
2.4. Ağaç Kültü	131
2.5. Demir ve Ateş Kültü	149

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

GELENEKSEL TÜRK DİNİ İLE İSLAM TASAVVUF

KÜLTÜRÜNÜN ETKİLEŞİMİNDEKİ DİĞER UNSURLAR

3.1. Sayılar	161
3.2. Destan ve Menkıbeler.....	169

3.2.1. Destan ve Menkıbelerde Hızır.....	189
3.3. Tarikatların Yeri	195
3.4. Kamlık, Ozanlık, Dedelik ve Dervişlik.....	233
Sonuç ve Değerlendirme	265
Kaynakça	269

KAYNAKLAR

- Acun, Hakkı. *Türk Kültüründe Taşlar*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayını, 1. Basım, 2010.
- Adam, Baki vd. *Halk İnanışları*. ed. Durmuş Arık - Ahmet Hikmet Eroğlu. Ankara: Grafiker Yayınları, 1. Basım, 2017.
- Ahmedova, Zamira. *Türkler Arasında İslâmiyet'in Yayılmasında Tasavvufun Rolü*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2006.
- Akgün, Engin. *Türk Dünyasında Din ve Gelenek Üzerine Şamanizm, Burhanizm ve Yesevilik*. İstanbul: Doğu Kütüphanesi, 1. Basım, 2008.
- Akın, Bülent. "Kopuzdan 'Telli Kur'an'a Türklerde Kutsal Sazın Kültürel Serüveni". *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi* 20/1 (22 Haziran 2020), 135-162. <https://doi.org/10.32449/eggetdid.725904>
- Akyüz, Niyazi vd. *Bilimsel Araştırma Süreçleri*. ed. Özcan Güngör. Ankara: Grafiker Yayınları, 1. Basım, 2018.
- Alizade, Rövsen. *Türk Mitolojisinde Kültler: (Totemizm Meseleleri)*. İstanbul: İstanbul Aydın Üniversitesi Yayınları, 2012.
- Arnaud - Demir, Françoise. "Semah Bir 'Oyun' mudur? Şamanizm, Tasavvuf ve Canlandırma Işığında Alevi-Bektaşî'lerde Dinsel Dansın Adı". *Folklor/Edebiyat* XII/45 (2006), 241-248.
- Arnold, T.W. *İntişar-ı İslâm Tarihi*. çev. Hasan Gündüzler. Ankara: Akçağ Yayınları, 2. Basım, 1982.
- Arvas, Abdülselem. "Destanlarda Eski Türk Kültürleri ve İslam ('Manas Destanı' Örneği)". *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 4/6-7 (27 Aralık 2016), 1-11.
- Arvas, Abdülselem. "Müzeler ve Şamanizm: 'Hurtuyah-Tas Açık Hava Müzesi' Örneği = Museum and Shamanism: The Sample 'Hurtuyah-Tas Open Air Museum'". *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* VII/14 (2017), 57-64.

- Atalay, Adil Ali. *Abdal Musa Sultan ve Velayetnamesi*. İstanbul: Can Yayınları, 9. Basım, 1997.
- Avcı, Mesut. "İslamiyetin Orta Asya Tarihi". *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi* 9/1 (27 Ocak 2020), 517-528. <https://doi.org/10.33206/mjss.531275>
- Bars, Mehmet Emin. "Şamanizmden Tasavvufa Şamandan Sufi/Veliye Değişim/Dönüşümler". *Türkbilig* 36 (01 Haziran 2018), 167-186
- Barutçu, Sema. "Çankırı Folklorunda Yaşayan Şamanizm Unsurları Üzerine Görüşler: Eski Türk İnanç Sisteminde Ağaç Kültü ve Çankırı'daki İzleri". *Türk Dünyası Araştırmaları* 16 (1982), 155-162.
- Baş, Eyüp. "Ahmed Yesevî'nin Bektaşîlik, Alevîlik Üzerindeki Etkileri ve Osmanlı Dini Hayatındaki İzleri". *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 52/2 (01 Ağustos 2011), 21-53. https://doi.org/10.1501/ilhfak_0000001077
- Baştürk, Efe. "Dinsel Bağın Siyasalın Kuruluşunda Etkisi ve Şamanizm: Eski Türk Toplumu Bağlamında Değerlendirme". *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi* 18/1 (27 Haziran 2018), 97-111.
- Bayat, Fuzuli. *Ana Hatlarıyla Türk Şamanlığı*. İstanbul: Ötüken Neşriyat, 1. Basım, 2006.
- Bayat, Fuzuli. *Köroğlu: Şamandan Âşık, Alptan Erene*. Ankara: Akçağ Yayınları. Bayat, Fuzuli. *Türk Kültüründe Kadın Şaman*. Beyoğlu, İstanbul: Ötüken, 3. Basım. Bedirhan, Yaşar. "Eski Kaynaklara Göre Türklerde Şamanizm ve Daha Sonraki Dönemlere Tesiri". *Asos Journal: The Journal of Academic Social Science* VI/76 (2018), 77-92.
- Bedirhan, Yaşar. *İslâm Öncesi Türk Tarihi ve Kültürü*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 3. Basım, 2011.
- Bilgin, Azmi. "Türk Tasavvuf Edebiyatı Literatürü". *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi* 5/10 (2007), 331-352.
- Boratav, Pertev Nailî. *Türk Mitolojisi: Oğuzların - Anadolu, Azerbaycan ve Türkmenistan Türklerinin Mitolojisi*. çev. Recep Özbay. Ankara: Bilge Su Yayıncılık, 2. Basım, 2016.
- Canpolat, Mustafa. "Divanü Lugati't-Türk'te Şamanizm İzleri". *Türk Folkloru Araştırmaları Yıllığı* 1 (1974), 19-34.

- Çandarlıoğlu, Gülçin. İslam Öncesi Türk Tarihi ve Kültürü. İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, 2003.
- Çelik, Ali. *Halkın Hadis Bilgisi ve Bilgi Kaynakları (Ahmediyye Örneği)*. Bursa: Emin Yayınları, 1. Basım, 2009.
- Çelik, Ali. İslâm'ın Kabul ve Reddettiği Halk İnançları. İstanbul: Beyan Yayınları, 2. Basım, 2013.
- Çobanoğlu, Özkul. *Türk Halk Kültüründe Memoratlar ve Halk İnançları*. Ankara: Akçağ Yayınları, 1. Basım.
- Çubukçu, İbrahim Ağâh. "Kültür Tarihimizde Din". *Belleten* 54/210 (20 Ağustos 1990), 773-804.
- Dağlı, Hacı. "Âşık Edebiyatında 'Bade İçme' Motifi ve Şamanizmdeki Benzerliği". *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi = Eurasian Journal of Researches in Social and Economics* V/12 (2018), 898-908.
- Dede, Abdurrahim. "Batı Trakya Türklerinde Eski Türk Dini Şamanizm'den Kalıntılar". *II. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri: Gelenek - Görenek ve İnançlar*. IV./93-108. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Millî Folklor Araştırma Dairesi Yayınları, 1982.
- Demirel, Şengül. "Şamanizm ve Budizm Arasındaki Paralellikler". *Akademik Hassasiyetler* 4/8 (28 Aralık 2017), 139-144.
- Dioszegi, Vilmos. "Baraba Türklerinin İslâm Öncesi Şamanizm İnancı ve Bazı Etno- Genetik Sonuçlar". çev. Ebru Özdağ. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi* XII/35 (2005), 169-202.
- Ekrem, Erkin. "Eski Türk Dinî Şamanizm mi Yoksa Tanrıçılık mı?" Ötekilerin Peşinde Ahmet Yaşar Ocak'a Armağan. 185-202. İstanbul: Timaş Yayınları, 1. Basım, 2015.
- Eliade, Mircae. Şamanizm. çev. İsmet Birkan. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları, 2. Basım, 2006.
- Erbaş, Ali vd. *Yaşayan Dünya Dinleri*. Ankara: Anadolu Üniversitesi Yayınları, 3. Basım, 2013.
- Erdem, Mustafa. "Geleneksel Türk Dini ve İslam". *Dini Araştırmalar* 1/2 (01 Haziran 1998), 79-91.
- Ergun, Pervin. *Türk Kültüründe Ağaç Kültü*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.

- Eröz, Mehmet. *Eski Türk Dini (Gök Tanrı İnancı) ve Alevîlik-Bektaşilik*. İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, 3. Basım, 1992.
- Erşahin, Seyfettin. "Kırgızların İslamlaşması Üzerine Bazı Mülahazalar". *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 39/1 (1999), 393-438.
- Gezici, Nesrin. "Rabgûzî'nin Kısasü'l-Enbiyâsı'nda 'Gelecekte Haber Vermek'le İlgili Şamanizm İzleri". *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi* 7/2 (30 Haziran 2018), 1034-1056. <https://doi.org/10.15869/itobiad.372012>
- Gökdere, Meryem. *Tasavvufî Tecrübede Avâm-Havâs Ayrımının Anlamı ve Önemi: Gazâlî Örneği*. Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2021.
- Gölpınarlı, Abdülbâki. *Manâkıb-ı Hünkâr Hacı Bektâş-ı Velî "Vilâyet-Nâme"*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi, 2017.
- Gölpınarlı, Abdülbaki. *Mevlâna: Hayatı ve Yapıtlarından Seçmeler*. İstanbul: Varlık Yayınları, 9. Basım, 2007.
- Gölpınarlı, Abdülbâki (ed.). *Mevlânâ'dan Sonra Mevlevîlik*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi, 2. Basım, 2006.
- Gölpınarlı, Abdülbâki. *Türkiye'de Mezhepler ve Tarikatler*. İstanbul: İnkılâp Yayınları, 2016.
- Gölpınarlı, Abdülbâki. *Yunus Emre ve Tasavvuf*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi, 3. Basım, 1992.
- Gölpınarlı, Abdülbaki - Boratav, Pertev Nailî. *Pir Sultan Abdal*. İstanbul: Der Yayınları, 1991.
- Gömeç, Saadeddin. "Eski Türk İnancı Üzerine Bir Özet". *Tarih Araştırmaları Dergisi* 22/33 (01 Mayıs 2003), 79-104.
- Güç, Ahmet vd. *Dinler Tarihi*. ed. Baki Adam. Ankara: Grafiker Yayınları, 1. Basım, 2015.
- Gülensoy, Tuncer. *Manas Destanı: Türkiye Türkçesiyle*. Ankara: Akçağ Yayınları, 2002.
- Güller, Kamil. "Şamanizm ve Animizmin Anadolu Türk Kültürüne Yaptığı Bazı Etkiler Üzerine Düşünceler". *Öneri Dergisi* 1/2 (10 Ocak 1995), 159-162. <https://doi.org/10.14783/maruoneri.708116>

- Günel, Zerrin. İslâm Öncesi Türk Tarihi ve Kültürü. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım : Paradigma Akademi, 1. Basım, 2004.
- Günay, Ünver - Güngör, Harun. *Başlangıçtan Günümüze Türklerin Dinî Tarihi*. İstanbul: Rağbet, 2007.
- Gündüz, Şinasi. "Mecûsîlik". *TDV İslam Ansiklopedisi*. 2003. Erişim 17 Ocak 2022. <https://islamansiklopedisi.org.tr/mecusi-lik>
- Hacı Bektaş-ı Veli - Coşan, Esad. *Makâlât: Hacı Bektaş Veli*. çev. Hüseyin Özbay. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 3. Basım.
- İnan, Abdülkadir. "Divanü Lûga-'it Türk'de Şamanizme Ait Kelimeler". *Türk Kültürü* IX/100 (1971), 293-297.
- İnan, Abdülkadir. "Müslüman Türklerde Şamanizm Kalıntıları". *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* I/4 (1952), 19-30.
- İnan, Abdülkadir. *Tarihte ve Bugün Şamanizm Materyaller ve Araştırmalar*. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, 3. Basım, 1986.
- Kafesoğlu, İbrahim. *Eski Türk Dini*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 2. Basım, 1980.
- Kafesoğlu, İbrahim. *Türk Millî Kültürü*. İstanbul: Ötüken Neşriyat, 39. Basım. Kalafat, Yaşar. *Doğu Anadolu'da Eski Türk İnançlarının İzleri*. Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, 1. Basım.
- Kalafat, Yaşar. *İslâmiyet ve Türk Halk İnançları*. Ankara: Kültür Bakanlığı.
- Kalafat, Yaşar. *Türk Dünyası Karşılaştırmalı Türkmen Halk İnançları: Afganistan, Özbekistan, Türkmenistan, Nahçıvan-Azerbaycan, Kafkasya, İran, Irak, Anadolu, Makedonya*. Çankaya, Ankara: Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları.
- Karamustafa, Ahmet T. *Tanrının Kuraltanımlar Kulları: İslâm Dünyasında Derviş Toplulukları*. çev. Ruşen Sezer. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 5. Basım.
- Karaoğlu, Hamza. "Anadolu Türklerinde Kurban Alevîler Örneği". *Dini Araştırmalar* 9/27 (01 Haziran 2007), 133-150.
- Karaoğlu, Hamza. "Anadolu'da Hz. Ali Tasavvurları: Kahramanmaraş Örneği". *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 26 (01 Aralık 2015), 37-70.

- Karaoğlu, Hamza. *Kahramanmaraş ve Çevresinde Ziyaret Yerleri*. Ankara: Araştırma Yayınları, 1. Basım, 2014.
- Karaoğlu, Hamza. "Pazarcık Yöresi Alevilerinde Ölüm ve Ölü İle İlgili Uygulamalar". *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 2 (01 Aralık 2003), 37-52.
- Kâşânî, Abdürrezzak. *Sûfîlerin Kavramları Istılâhâtı's-Sûfiyye*. çev. Abdurrezzak Tek. Bursa: Bursa Akademi, 1. Basım, 2014.
- Kaya, Caner. "Geleneksel Türk Dini ve Şamanizmin Anadoludaki İzleri Üzerine". *IV. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Öğrenci Kongresi: TUDOK 2012*. 971-974. İstanbul: İstanbul Kültür Üniversitesi, 2013.
- Köprülü, Mehmed Fuad - Çakmakcioğlu Şan, Seda. *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*. İstanbul: Alfa Yayınları, 3. Basım.
- Köprülüzade, M. Fuat. "Türk - Moğol Şamanizminin Tasavvufî İslâm Tarikatları Üzerindeki Tesiri". çev. Ferhat Tamir. *Bilgi: Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi* 1 (1996), 1-8.
- Köylüoğlu, Akten. *Kadim Şehir Gaziantep*. İzmir: Neşa Ofset, 2009.
- Kuşeyrî, Abdülkerim. *Kuşeyrî Risâlesi*. çev. Dilaver Selvi. İstanbul: Semerkand Yayınları, 13. Basım, 2017.
- Kutlu, M. Muhtar. "Şamanizmden Modern Zamanların Neo-Şamanizmine". *Folklor/Edebiyat* VII/27 (2001), 23-30.
- Küçük, Abdurrahman vd. *Dinler Tarihi*. Ankara: Berikan Yayınevi, 4. Basım, 2014. Lvova, E.L. ""Çulım Türkleri'nin Şamanizm'i Üzerine". çev. Merve Çerkez. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi* XII/36 (2005), 137-144.
- Maraşlıoğlu, Hasan. *Geleneksel Türk Dinî İnanışlarında Ateş Kültü*. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018.
- Mélikoff, Irène (ed.). *Tarihî ve Kültürel Boyutlarıyla Türkiyede Alevîler, Bektaşîler, Nusayrîler*. İstanbul: Ensar Neşriyat.
- Mélikoff, Irène. *Uyur İdik Uyardılar: Alevilik-Bektaşilik Araştırmaları*. çev. Turan Alptekin. İstanbul: Demos yayınları, 2. Basım, 2009.
- Moldabay, Talgat - Azmuhanova, Ayman. "Eski Türklerin Dini". çev. Hasan Kızıldağ. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi* 12/27 (20 Eylül 2019), 894-901. <https://doi.org/10.12981/mahder.584239>

- Nazıroğlu, Bayramali vd. (ed.). İlahiyat Atlası. İstanbul: Ensar Neşriyat, 1. Basım, 2018.
- Ocak, Ahmet Yaşar. *Alevî ve Bektaşî İnançlarının İslâm Öncesi Temelleri: Bektaşî Menâkıbnâmelerinde İslâm Öncesi İnanç Motifleri*. İstanbul: İletişim Yayınları, 13. Basım.
- Ocak, Ahmet Yaşar. *Babailer İsyanı Alevîliğin Tarihsel Altyapısı Yahut Anadolu'da İslâm- Türk Heterodoksisinin Teşekkülü*. İstanbul: Dergâh Yayınları, 3. Basım, 2000.
- Ocak, Ahmet Yaşar. *Osmanlı İmparatorluğu'nda Marjinal Sûflilik: Kalenderîler: XIV-XVII. Yüzyıllar*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 2. Basım.
- Ocak, Ahmet Yaşar. *Osmanlı Sufiliğine Bakışlar*. İstanbul: Timaş Yayınları, 1. Basım.
- Ocak, Ahmet Yaşar. *Türkiye'de Tarihin Saptırılması Sürecinde Türk Sûfliliğine Bakışlar: Ahmed-i Yesevî, Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî, Yunus Emre, Hacı Bektaş-ı Velî, ahîlik, Alevîlik-Bektaşîlik: Yaklaşım, Yöntem ve Yorum Denemeleri*. Çağaloğlu, İstanbul: İletişim Yayınları, 11. Basım.
- Oymak, İskender. *Malatya Ziyaret Kültürü ve Ziyaret Yerleri*. İstanbul: Malatya Kitaplığı Yayınları, 1. Basım, 2013.
- Ögel, Bahaeddin. *İslâmiyetten Önce Türk Kültür Tarihi: Orta Asya Kaynak ve Buluntularına Göre*. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, 4. Basım, 1991.
- Ögel, Bahaeddin. *Türk Mitolojisi: Kaynakları ve Açıklamaları ile Destanlar*. 2 Cilt. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 3. Basım.
- Ögel, Bahaeddin. *Türk Mitolojisi: Kaynakları ve Açıklamaları ile Destanlar*. 2 Cilt. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 2. Basım.
- Öztürk, Mustafa. "Sahabe, Kur'an ve Tefsir". İlahiyat Akademi 7-8 (2018), 133-161. Radloff, Wilhelm. *Türklük ve Şamanlık*. çev. Ahmet Temir vd. İstanbul: Örgün Yayınevi, 3. Basım.
- Roux, Jean Paul. *Orta Asya'da Kutsal Bitkiler ve Hayvanlar*. İstanbul: Kabalcı Yayınevi, 1. Basım, 2005.
- Roux, Jean Paul. *Türklerin ve Moğolların Eski Dini*. İstanbul: Kabalcı Yayınevi, 1. Basım, 2002.

- Roux, Jean-Paul. *Eskiçağ ve Ortaçağda Altay Türklerinde Ölüm*. çev. Aykut Kazancıgil. Kabalıcı Yayınevi, 1. Basım, 1999.
- Schimmel, Annemarie. *İslamın Mistik Boyutları*. çev. Ergün Kocabıyık. İstanbul: Kabalıcı Yayınevi, 3. Basım, 2012.
- Schmidt, P. "Eski Türklerin Dini". İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi 13 (04 Temmuz 2012), 75-90.
- Soğukoğlu, Fehmi - Biçer, Ramazan. "Hicrî V. Yüzyıla Kadar Olan Dönemde Sûfî ve Şîî Düşünce Açısından Epistemolojik İnsan Hiyerarşisinde Velî ve İmam'ın Konumu". *Kader* 15/3 (31 Aralık 2017), 615-642. <https://doi.org/10.18317/kaderdergi.353986>
- Tanrıverdi, Hasan. "Din-Kültür İlişkisi Üzerine Bir Değerlendirme". *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi* 8/3 (27 Kasım 2018), 595-601.
- Tanyu, Hikmet. *Türklerde Taşla İlgili İnançlar*. Ankara: Elips Kitap, 1. Basım, 2007. Tuğlu, Nuri. *Türk Kültüründe Hadis*. İstanbul: Rağbet Yayınları, 2014.
- Turan, Şerafettin. *Türk Kültür Tarihi: Türk Kültüründen Türkiye Kültürüne ve Evrenselliğe*. Ankara: Bilgi Yayınevi, 3. Basım.
- Tümer, Günay. *Bîrûnî'ye Göre Dinler ve İslâm Dîni*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2. Basım, 1986.
- Türer, Osman. *Ana Hatlarıyla Tasavvuf Tarihi*. İstanbul: Ataç Yayınları, 7. Basım, 2020.
- Türkoğlu, Berrin. *40 Erenler: Anadolu Evliyalrı ve Kerametleri*. İstanbul: Kozmik Kitaplar, 1. Basım, 2006.
- Üzüm, İlyas. *Tarihsel ve Kültürel Boyutlarıyla Alevilik*. Ankara: İsam Yayınları, 7. Basım, 2017.
- Yılmaz, Hasan Kamil. *Ana Hatlarıyla Tasavvuf ve Tarikatlar*. İstanbul: Ensar Neşriyat, 24. Basım, 2017.
- Yılmaz, Mehmet. "Gaziantep Masallarında Şamanizm İzleri". *Folklor/Edebiyat* XVI/62 (2010), 139-152.
- Yılmaz, Orhan. "Eski Türk Dini Orta Asya Gök Tanrı İnancı ve Şamanizm'in, Anadolu Aleviliği Üzerindeki Etkileri". *Buhara'dan Konya'ya İrfan Mirası ve XIII. YY. Medeniyet Merkezi*

- Konya*. II/350-365. Konya: Konya Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, 2019.
- Yılmaz, Ömer. *Geçmişten Günümüze Tasavvuf ve Tarikatlar*. Ankara: Akçağ Yayınları, 2. Basım, 2017.
- Yörükân, Yusuf Ziya - Yörükân, Turhan. *Müslümanlıktan Evvel Türk Dinleri: Şamanizm; Şamanizm'in Diğer Dinler ve Alevîlik Üzerindeki Etkileri*. İstanbul: Ötüken, 4. Basım.
- Yunus Emre. *Dîvân-ı İlâhîyât: Yunus Emre*. çev. Mustafa Tatçı. İstanbul: Kapı Yayınları, 1. Basım, 2012.
- Yücekal Ermetin, Günnur. *Mevlevîlikte Şamanizm İzleri: Mevlevî Usul ve Adabında Eski Türk Dini'nin İzleri*. İstanbul: Töre Yayınevi: Ön-Türk Uygarlığı Araştırmaları Merkezi, 2009.
- Zhirmunski, V. M vd. *Türk Kahramanlık Destanları (I-II. Bölüm): Manas Destanı'nın İncelenmesine Giriş ile Alpamış Destanı ve Kahramanlık Masalı*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1. Basım, 2011.